

Onderzoek door CARGO in kaart gebracht

Erik Pennekamp

De Commissie Arbeidgezondheidskundig Onderzoek (CARGO) heeft onlangs minister De Vries de 'Inventarisatie van zwaartepunten van arbeidgezondheidskundig onderzoek in Nederland in 1990' aangeboden. De op zich niet erg verrassende con-

clusie luidde dat meer onderzoek en dus ook meer geld nodig is. Vooral het voorkomen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid verdient volgens de commissie meer aandacht.

De CARGO heeft met haar inventarisatie in kaart willen brengen wat de zwaartepunten van het arbeidgezondheidskundig onderzoek zijn, welke unieke faciliteiten daarvoor beschikbaar zijn en hoeveel mensjaren aan dat onderzoek wordt besteed. Om met dat laatste te beginnen: De instellingen die de vragenlijst van de CARGO invulden, claimen 460 mensjaren aan onderzoek te besteden. Zoals alle cijfers, dienen ook de cijfers in dit rapport met de nodige omzichtigheid behandeld te worden. Wanneer ze echter als indicatie van een orde van grootte beschouwd worden, zijn er wel trends in te ontdekken. Vooral de niet nauwkeurige afbakening van het gebied van het arbeidgezondheidskundig onderzoek heeft een groot grijs gebied met andere onderzoeksterreinen doen ontstaan, waardoor van te hoge cijfers sprake kan zijn. Daarnaast hebben sommige universitaire groepen bij hun opgave geen rekening gehouden met de onderwijstaak van veel onderzoekers. Anderzijds hebben uiteenlopende instellingen als bijvoorbeeld de RBB, het IVA en een aantal wetenschapswinkels en BGD-en niet meegewerkt aan het onderzoek.

De 206 geïnventariseerde zwaartepunten zijn onder andere bekeken op hun omvang. De helft heeft een omvang van 1,5 mensjaar of meer. Bij BGD-en is 85% kleiner dan 1,5 mensjaar, terwijl dit bij TNO-instellingen maar 33% is. Naast een getalsmatige is ook een inhoudelijke beoordeling van het materiaal gemaakt. Drie verschillende doorsnijdingen vergroten het beeld op het hele veld. Als eerste is daarbij gekeken naar de verdeling in mensjaren over de verschillende deelgebieden. Hieruit blijkt onder andere dat het onderzoek op de universiteiten verspreid is over een groot aantal deelgebieden, dat daarentegen bij TNO de chemische factoren de hoofdmoot vormen en dat aan biologische factoren en aan lawaai en trillingen

door niemand veel aandacht wordt besteed.

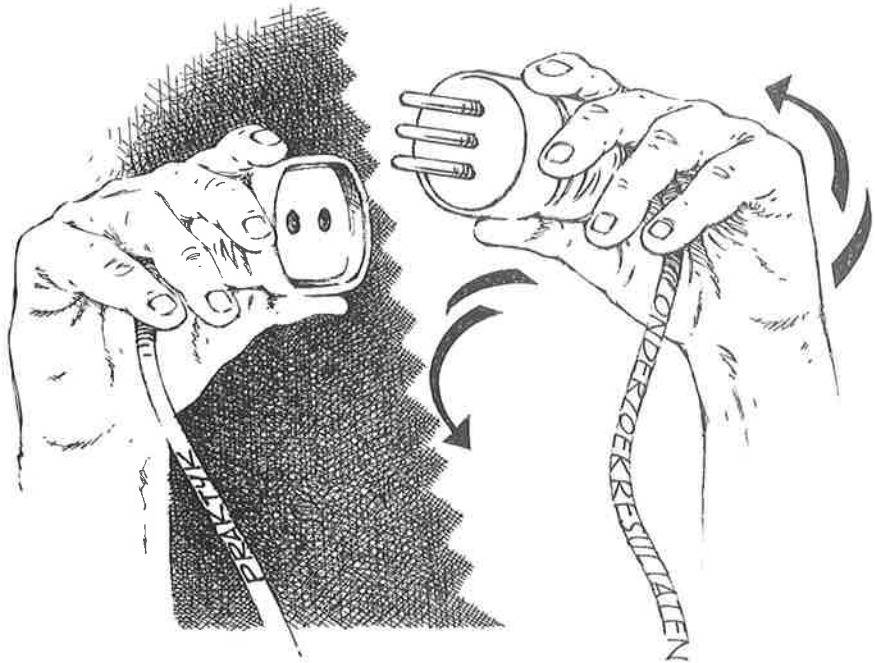
Als tweede is de onderzoeksinspanning gelegd naast de in een eerder advies onderscheiden categorieën van aandachtspunten. In het uit 1989 daterende 'Advies voor hoofdlijnen van gezondheidskundig onderzoek' worden drie categorieën van aandachtspunten onderscheiden: De aard en mate van potentiële blootstelling, de aard en omvang van mogelijke beïnvloeding van de gezondheid en actiegericht onderzoek. Bij de 'overigen' (zoals GAK-AB, NIA, Arbouw) scoort vooral dit laatste hoog. Bij de universiteiten en de TNO-instellingen ligt de nadruk op de mogelijke beïnvloeding van de gezondheid en bij de BGD-en gebeurt veel onderzoek naar mogelijke blootstelling, gekoppeld

aan actie.

Als derde worden de inspanningen vergeleken met de in hetzelfde advies gegeven aanbevelingen voor terreinen waarop onderzoeksprogramma's wenselijk werden (en worden) geacht.

Oordeel

Ondanks de breedte van het terrein denkt de CARGO toch een behoorlijk inzicht te hebben gekregen in de schakering van de zwaartepunten. Het plan bestaat om bij een volgende inventarisatie van een aangepaste vragenlijst gebruik te maken. Daarnaast wil de commissie zo mogelijk een kwalitatieve en kwantitatieve controle op de verstrekte informatie uitvoeren. Verder wordt op projectniveau veel meer gedaan dan in de inventarisatie duidelijk wordt. Som- ▶

mige van die projecten verdienen de naam zwaartepunt zelfs.

Bijna één derde van het onderzoek wordt verricht aan toxische stoffen.

De CARGO vindt, gelet op de resultaten, dat zulk onderzoek vooral door moet gaan. Het onderzoek naar biologische factoren, in relatie tot huid-aandoeningen en longziekten verdient uitbreiding. Ook onderzoek naar gezondheidskundig gewenste normstelling, naar preventie en naar beleidsinstrumenten moet worden uitgebreid. Het onderzoek naar ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid komt nog onvoldoende uit de verf.

De CARGO constateert een toenemende nadruk op 'zelfwerkzaamheid', al komt dit nog niet tot uiting in zwaartepunten van onderzoek. Géén van de zwaartepunten richt zich expliciet op het betrekken van werknemers bij systemen van zelfzorg in bedrijven en instellingen.

De commissie ziet verder vrij veel onderzoek gebeuren ter vergroting van kennis en inzicht in gezondheidsrisico's, maar van concrete resultaten is weinig te merken. De bij sociale verzekeringsorganen geregistreerde informatie bijvoorbeeld is onvoldoende bruikbaar, al wordt van nieuwe gevallen tegenwoordig meer relevante informatie vastgelegd. De CARGO beveelt dan ook net als in 1989 aan, een onderzoekprogramma hiernaar op te zetten (zie kader).

Over coördinatie en programmering merkt de CARGO op dat alleen een voldoende groot budget dat mogelijk maakt. Bij universiteiten en andere instellingen waar veel losse onderzoeken lopen, kan pas sturend worden opgetreden als door concrete opdrachten projecten met een bepaalde inhoud kunnen worden uitgezet. De toegenomen marktgerichtheid van de universiteiten en de toenemende onafhankelijkheid van onderzoeken ten aanzien van sturing door de overheid maken een budget voor programmering en coördinatie essentieel.

De doorwerking van resultaten van onderzoek moet verbeteren; het bedrijfsleven is daar uiteindelijk verantwoordelijk voor. Maar als de ontwikkeling van gereedschappen voor invoering achterwege blijft, dan gebeurt er niets. De onderzoeksweld verdiept zich naar de mening van de CARGO te weinig in vragen en problemen van het bedrijfsleven. De beperkte doorwerking van resultaten zou te verbeteren zijn door concrete programma's te formuleren, zoals geschetst in het al eerder genoemde advies uit 1989.

CARGO

De CARGO is een door de staatssecretaris van szw ingestelde commissie van onafhankelijke deskundigen op het terrein van arbeidsgesondheidskundig onderzoek, die het DGA gevraagd en ongevraagd adviseert inzake de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de arbeidsgesondheidskunde. Dit vak wordt hierbij breed opgevat als 'de interdisciplinaire bestudering van uit de arbeid voortvloeiende bevorderende en belastende factoren van het gezond functioneren alsmede onderzoek dat zich richt op de kwaliteit van het zorgstelsel zoals normstelling, primaire, secundaire en tertiaire preventie.'

Workshop

Bij de aanbidding van de resultaten van de inventarisatie op 5 juni aan minister De Vries was gekozen voor een besloten workshop waaraan gebruikers, leveranciers en beslissers over onderzoek deelnamen.

In zijn dankwoord noemde De Vries onderzoek belangrijk, maar altijd naast andere instrumenten als voorlichting, begeleiding en technische en organisatorische maatregelen. Als voorbeelden noemde hij de metaalnijverheid en de confectie-industrie, waar het verzuim met twee procent was teruggedrongen na inventariserend onderzoek en daarop geënte maatregelen. De besparingen beliepen f 1500 per personeelslid.

Over de rol die overheid en sociale partners moeten spelen bij het opzetten en betalen van onderzoek merkte De Vries op dat de overheid kaders moet scheppen en controle moet uitoefenen. Voor het arbeidsgesondheidskundig onderzoek betekent dat, dat de overheid onderzoek naar het opstellen van veiligheids- en gezondheidsnormen zal blijven financieren, maar dat de sociale partners het toepassingsgerichte onderzoek voor hun rekening moeten nemen. Dit vloeit volgens de minister voort uit de verantwoordelijkheid die de Arbwet bij werkgevers en werknemers legt. Ook voor bedrijfstakprojecten ziet De Vries een groeiende rol voor de sociale partners. Hij zou het toejuichen als de financiering van onderzoek en de daarmee samenhangende voorlichting in de cao's zouden worden opgenomen. Bovendien, zo zei hij: 'als het bedrijfsleven het onderzoek zelf betaalt, zal men ook eerder geneigd zijn de resultaten toe te passen.' Pas als ook het belang van de bedrijfstak wordt overschreden, zoals bij onderzoek naar stress en fysieke belasting, en bij onderbelichte terreinen van fundamenteel onderzoek, komt de overheid weer in

De CARGO stelt zich ten doel onderzoek zinvol te doen programmeren zodat een inzichtelijke en optimale besteding van onderzoeksgelden wordt bereikt en daarnaast een goede kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek wordt bevorderd en een goede doorwerking van onderzoeksresultaten naar de praktijk wordt bereikt.

Het rapport 'Inventarisatie van zwaartepunten van arbeidsgesondheidskundig onderzoek in Nederland in 1990' is voor f 25 verkrijgbaar bij het secretariaat van de CARGO, p/a NIPG-TNO, postbus 124, 2300 AC, Leiden, tel. 071-181700.

beeld. Maar voor de ontwikkeling van instrumenten ziet De Vries een rol voor de sociale fondsen weggelegd. Tot slot nodigde De Vries de CARGO uit de inventarisatie periodiek te herhalen.

Van Dijk (Coronel Laboratorium) constateerde enerzijds een ontbreken van programmering en budget waardoor versnippering en overlap optreedt, en anderzijds het bestaan van de gescheiden werelden van wetenschap en praktijk: De wetenschap is vaak te specialistisch en de praktijk wil te snel resultaten. Pas als er geen oplossing meer is, wordt de wetenschap ingeschakeld. Maar als al in de ontwerpfasen een beroep op de wetenschap was gedaan, dan waren de problemen niet opgetreden. Van Dijk concludeerde dat er drie zaken moeten plaatsvinden om de lacunes en problemen op te lossen: meer geld voor wetenschap, opleiding en ontwikkeling van bedrijfsgezondheidszorg en onderzoekprogramma's; betere programmering op het terrein van de fysieke belasting en toeganbaarheid voor gehandicapten en een betere infrastructuur tussen wetenschap en praktijk. Die infrastructuur kan sectoraal zijn (zoals Arbouw en de BGZ Beroepsgoederenvervoer), maar dient ook bovensectoraal te zijn, zoals bijvoorbeeld de Stichting Kwaliteitsbevordering Bedrijfsgezondheidszorg SKB.

De coördinator van de CARGO, Eltjo Buringh, ging in op de situatie in Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Zijn conclusie luidde dat de 460 mensjaren in Nederland niet veel is, en dat door het ontbreken van centrale fondsen nergens zoveel oriëntatie op de markt bestaat als in Nederland. Juist daardoor is het onderzoek zo verdeeld. In de UK doet de overheid het zelf, in Frankrijk loopt het via fondsen en in Duitsland bestaat een combinatie van over-

De aanbevelingen uit 1989

'...de momenteel bij DGA lopende arbeidsgesondheidskundige onderzoeksprojecten te bundelen in samenhangende onderzoeksprogramma's; een systematisch overzicht bij te houden van de lopende projecten en de coördinatie en afstemming van onderzoeken die zich uitstrekken over verschillende afdelingen te bevorderen;

- een onderzoekprogramma op te zetten ter bevordering van de kwaliteit en effectiviteit van de bedrijfsgezondheidszorg en sociaal medische begeleiding, waarbij de nadruk ligt op de preventie van gezondheidsrisico's voor iedere werknemer en de zelfzorg van bedrijven;

- een onderzoekprogramma op te zetten naar de definiëring, verzameling en registratie van gegevens die nodig zijn voor een beleid ter bescherming, bewaking en bevordering van de gezondheid, alsmede de ontwikkeling en standaardisatie van hiervoor benodigde instrumenten;

- een onderzoekprogramma op te zetten ter bevordering van de toegankelijkheid van het arbeidsproces om de

belasting van de arbeidsplaatsen en -taken beter af te stemmen op de belastbaarheid van werknemers;

- voort te gaan met de onderzoeksprogramma's naar de gevolgen van stress en naar de aandoeningen van het houdings- en bewegingsapparaat en deze verder uit te bouwen;

- de onderzoeksinspanningen ten aanzien van long- en huidaandoeningen in relatie tot chemische en biologische factoren uit te breiden;

- onderzoek intensiveren naar de aard en de omvang van (risico's op) andere arbeidsgebonden aandoeningen om aan de hand daarvan te kunnen besluiten tot uitbreiding van de onderzoeksprogramma's.'

heidsprogramma's en fondsen. Daarna formuleerde hij vier eisen waaraan een goed programma moet voldoen: goed geformuleerde, concrete doelstellingen die het programma realistisch maken; omvang en inhoud moeten in relatie staan tot leemten in kennis; van deelonderwerpen, die een logische onderlinge samenhang moeten vertonen, mag een bijdrage aan het te voeren arbo-beleid worden verwacht en de uitvoering moet toetsbaar zijn aan de doelstellingen en een concrete tijdsplanning bezitten.

Het multidisciplinaire karakter van programma's, maar ook de veel grotere efficiëntie in tijd en geld gemeten vindt Buringh van groot belang.

Duitse ervaringen leren bijvoorbeeld dat bij iedere nieuwe onderzoeker of onderzoeksgroep zo'n 60-70% van de tijd gaat zitten in leereffecten die niet direct nut hebben voor het project. Succesvol kan een programma pas zijn als er een structurele relatie tussen wetenschap en praktijk bestaat. Een tweede voorwaarde is dat het geld wordt gebruikt voor versterking van de marktwerking, een soort hulp tot zelfhulp.

Een derde voorwaarde noemde Buringh het bestaan van een drijvende kracht: bedrijven of werknemersvertegenwoordigers.

Ter afronding ging hij nog even in op internationale samenwerking. In 1992 organiseert het DG-V van de EG een Europese workshop met als titel 'Recent trends on occupational

health, hygiene and safety'. Vanuit de CARGO wil Buringh ook in internationaal verband een uitkijkfunctie gaan vervullen.

Na de forumdiscussie sloot de heer Balemans, directeur Gezondheid van het DGA, de workshop met een paar bespiegelingen af. Hij proefde in de woorden van De Vries een 'heroriëntatie op het begrip verzorgingsstaat in relatie tot het toenemend zelfregulerend vermogen van de samenleving.' Balemans constateerde dat er een gat dreigt te vallen: 'Voor het meer specifieke onderzoek wijst de minister naar de bedrijfstakken en de bedrijven... De overheid trekt zich terug terwijl de sociale partners nog discussiëren... Vijftien jaar geleden gaf de overheid nog f 1,65 per duizend gulden uit aan arbeidsomstandighedenbeleid, nu is dat nog f 0,68 per duizend gulden.' De directie Gezondheid heeft de afgelopen jaren 20% van het onderzoeksbudget ingeleverd, terwijl het beleidsterrein is uitgebreid. 'Kennelijk heeft dit onderwerp een lage politieke prioriteit', aldus Balemans.

Handboek arbeids- en milieuveiligheid

Het is noodzakelijk voor organisaties om maatregelen op elkaar af te stemmen. Het Handboek Arbeids- en Milieuveiligheid pakt het hele complex veiligheid beleidsmatig aan. Naast aandacht voor veiligheid komen arbeidshygiëne, bedrijfsgezondheidszorg ergonomie en milieukunde aan de orde. Omdat de nadruk in het Handboek ligt op de organisatorische benadering en beleidsmatige aanpak, zijn er over en weer verbanden gelegd. Het wetcomplex arbeids- en milieuveiligheid kan dus in één beleidsplan worden vastgelegd.

Het Handboek biedt concrete aanwijzingen voor het maken van beleidsplannen. Deze praktijkgerichte opzet maakt het Handboek aantrekkelijk voor veiligheidskundigen, hoofden PZ, bedrijfsartsen, hoofden algemene dienst, bedrijfsbrandweer en productie, technisch directeurs, OR-leden en algemeen managers.

Per kwartaal worden ongeveer 120 pagina's afgeleverd, tegen een prijs van f 0,47 per pagina. De introductiekorting bedraagt 30%. Het Handboek Arbeids- en Milieuveiligheid is een uitgave van Kluwer Bedrijfs-wetenschappen.

Bestellingen: 01720-66885

Informatie: 05700-48970